

Doğal Kaynaklar*

21 Mayıs 1998 tarihimde-yapılan TMMOB Demokrasi Kurultayı sonrasında netleşen TMMOB DEMOKRASİ KURULTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ kitapçığında yer alan doğal kaynaklar, kentleşme ve yere! yönetimler ile çevre bölümlerini ilginizi çekeceği düşüncesiyle sizlere sunuyoruz.

Doğal kaynakların en önemli özelliği hiçbir topluluk, **sınıf** veya katmanın emeği karşılığı üretilmemiş olması nedeniyle, hiç kimsenin herhangi bir gerekçeyle sahiplenme hakkı iddia edemeyeceği ve dolayısıyla, tanımı gereği bu kaynakların tasarruf hakkının kamuda olmasıdır.

Kamu bu kaynakların insanlık hizmetine nasıl sunulacağına karar verme hakkına sahip olmalıdır. Bu **hakların** nasıl kullanılacağı anayasa ve yasalarla belirlenir.

Demokrasi açısından önemli olan kamunun bu hakkının bir ön şart olarak kabul edilmesidir.

Hava, su, toprak, orman, madenler, vb. gibi doğal kaynaklar dünyada ve ülkemizde bugün ciddi tehdit altında bulunmaktadır. Bu tehditleri ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan siyasal ve ekonomik süreçleri değiştirme ve dönüştürme çabası olmaksızın engellemek olanaklı değildir.

* Gelişmişlerle azgelişmişler, yoksullarla zenginler arasındaki dengesizliğin arttığı ve sistemin bu eşitsizliğe müdahale **adına** geliştirdiği tüm siyasal ve ekonomik araçlar bu ucumu daha da derinleştirmekte, sorunları giderek daha da çözümsüz bir hale getirmektedir,

Küresel anlamda dönüşümlü olarak miktarı değişirse de, doğal kaynak niteliğindeki! suyun bugünkü koşullarda kıtasal, bölgesel ve yerel ölçekte sıkıntısının hissedilir şekilde artması, gelecekteki gereksinimlerin karşılanması bakımından ülkeleri bugünden ekonomik kullanımı için yeni arayışlara ve araştırmalara yöneltmiştir.

Su konusu, artan nüfusun çeşit-

nen gereksinimlerinin giderilmesi bakımından kısıtlı bulunduğu ülkemizin de yer aldığı Ortadoğu Bölgesi'nde, yakın gelecekte, ulusal ve uluslararası boyutta siyasal ilişkilerin en önemli belirleyicilerinden birisi olacaktır.

Siyasal, tarihsel ve hukuksal sonuçlar, su kaynaklarının, ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda birleşerek bir güç oluşturabileceğini ya da **çıkartmaları** açısından savaş nedeni olabileceğini göstermektedir.

Yapılan hesaplamalara göre kişi basma şu potansiyeli komşu ülkelere göre daha düşük olan ülkemizin, su kısıtı olan ülkeler arasında yer aldığını, gelişmelerin onbeş yıl sonra su **sıkıntısı** yaşanan ülke konumuna geleceğini göstermektedir.

Bu gerçekleri görmeyen» sayılan büyüterek çok iş başardığını sanan ülke yöneticileri hiç de yeterli olmayan su **kaynaklarımızı** "çok bol" göster* me **çığırkanlıklarıyla** YDD'nin patronlarının dikkatine sunmuşlar, Dünya Bankası ve yan kuruluşları su kaynaklarımızın yönlendirilmesi ve yönetimi konusunda yaptırımlar talep etmeye başlamışlardır.

GAP'nin uygulanması da **snır** ötesi su konusunu uluslararası gündeme yerleştirmiştir.

Suyun ekonomik ve doğru kullanılmasıyla ilgili yöntem ve sistemleri uygulamayan, kirlenmesini önleyici önlemleri almayan yetkili ve sorumlular sorunlar büyüdükçe dış güçlerin kararlarına daha çok uymak zorunda kalmaktadırlar.

Ülkemizde su kaynaklarıyla ilgili yasalar ise, birbiriyle çelişmekte, su konusu otuzdan fazla yasada yer al-

"... doğal kaynaklar dünyada ve ülkemizde bugün ciddi tehdit altında bulunmaktadır. Bu tehditleri ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan siyasal ve ekonomik süreçleri değiştirme ve dönüştürme çabası olmaksızın engellemek olanaklı değildir"

* Bu yazı TMMOB'nin hazırladığı Demokrasi Kurultayı Sonuç Bildirgesi Kitapçığından alınmıştır.

TMMOB'den

maktadır. Anayasa, doğal kaynakların mülkiyeti üzerinde devleti egemen kılmaktadır. Mülkiyetinin sahiplenilmesinin tartışılmayacağına açık olduğu kadar, suyun kullanım haklarının kamu yararına aykırı olması da mümkün değildir.

Bu sorunlar ağırlaşarak yaşanırken, VII. BYKP'da yer alan, çözüm için öngörülen, sorumlu ve ilgili kuruluşları belirlenen Su Yasası çıkarılması çalışmaları halen başlatılmamış, bu yönde hiç bir çaba gösterilmemiştir.

* Madencilikte, kamu mülkiyeti ni esas alan ülkelerde devlet, kamu kurumları aracılığı ile doğrudan arama çalışmaları yapmaktadır. Ülkemizde de Anayasa'nın 168. maddesinde "Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır" biçiminde bir ifade bulunmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte devletin madencilik sektöründe öncülük yapması amacıyla, madenlerin "daha bilimsel yöntemlerle aranması, bulunanların rezerv ve niteliklerinin saptanması, ekonomiye kazandırılmaları için 1935 yılında MTA Enstitüsü, bulunanların rezerv ve-niteliklerinin saptanması, ekonomiye kazandırılmaları için 1935 yılında MTA Enstitüsü, bulunan rezervlerin işletilmesini sağlamak amacıyla aynı yıl Etibank kurulmuştur.

Oysa, 1985 yılında çıkarılan 3213 sayılı Maden Yasası, dünyada egemen hale gelen yeni sağ politikaların etkisi ile arama faaliyetlerini ruhsatla sınırlandırmıştır. Böylece, ülkenin en önemli maden arayan kuruluşu MTA'nın işlevi sınırlandırılmıştır. Bilinmelidir ki, madencilik ile ülkelerin kalkınmaları arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Artık uluslararası ortamda doğrudan teşvik uygulamalarına sınırlamalar getirilmiştir. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemlerde dolaylı teşvikler, AR-GE yatırımları büyük önem

kazanacaktır, Çünkü, AR-GE yatırımları teşvik sayılmamaktadır. Türkiye, aramacı ve araştırmacı kamu kuruluşlarını bu alanda etkin hale getirebilirse sektörü akılcı biçimde teşvik etmiş, güçlenmesi için en önemli girişimde bulunmuş olacaktır.

Bilindiği gibi maden işletmeciliğinde uzun yıllar devlet-özel sektör tartışması yaşanmıştır. 24 Ocak 1980'den sonra ise "serbest piyasa" ekonomisinin tercih edilmesine bağlı olarak özel sektör öne çıkarılmıştır. Ancak, madencilik sektörü, özel sektörün payının ve yatırımlarının hala en düşük olduğu bir sektör konumundadır. Bugün kamu kuruluşları, maden işletmeciliğinin yaklaşık % 80'ini gerçekleştirmektedirler.

Gerçek durum böyle iken, kamu işletmelerine politik müdahaleler artmış, özkaynak eksiklikleri giderilmemiş, piyasadan yüksek faiz oranları ile borçlandırılmış, teknolojilerini yenilemelerine olanak sağlanmamış, İş planlamasına dayalı bir istihdam politikası uygulanmamış ve böylece özelleştirme politikalarına zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. Bu ülkenin gerçek sahipleri ve toplumun hizmetinde olan mühendis ve mimarları bu sorunlara karşı çıkmaya ve dur demeye devam edecektir.

* Özenle korunması gereken kaynakların başında toprak gelmektedir, Her ülkedeki toprak varlığı sınırlıdır. Toprağa bakışın oturacağı nesnel temel, onun doğal bir kaynak olduğu gerçeğidir, Doğal kaynak niteliğinin kabulü toprak mülkiyetinin düzenlenmesini kökten etkilemektedir.

Toprak, hava ve su gibi doğal bir kaynaktır. Bu özellikleriyle toprak, yaşamın sürdürülmesi için uygun alanları sağlar.

Toprak üzerinde "mülkiyet değil, yalnız yararlanma" söz konusudur. Topraktan yararlanmanın, "toplum yararına aykırı olamayacağı, tüm insanlığın yararına göre değerlendiril-

mesi gerektiği" evrensel ilkesinden hareketle;

TMMOB, ülkenin doğal kaynağı olarak toprakların toplumun mülkiyetinde olmasını, elden çıkarılmamasını, kiralama yoluyla insanların yararlanmasına sunulmasını savunur, Topraktaki mülkiyet hakkını kentsel gelişmeyi yönlendiren, rant yaratmayı ve bu rantlara el koymayı belirleyen bir hak olmaktan çıkarılarak, kent planlamasının kent topraklarını toplum yararına kullanımını sağlayan bir işleve kavuşması için imar haklarının toplumsallaştırılmasını önerir.

İnsanı, doğayı, kültürü, çevreyi yaşamı ve tüm toplumsal değerleri unutan ve unutturmaya çalışan yeni liberalizmin tercih ve politikalarının egemenliği önündeki engelleri ortadan kaldırılarak insani değerlerin yüceltilmesi, yaratılan değerlerin eşit paylaşımı bilinci serpilip geliştirilmiştir.

* Türkiye **orman** açısından yok-sul bir ülkedir ve "verimli" sayılabilecek nitelikte ormanlar ülke yüzeyinin yalnızca %10'unu kaplamaktadır. Son derece engebeli bir arazi yapısına sahip olan Türkiye'de verimli, "sürdürülebilir" tarım yapılabilecek alanlar toplam kara yüzeyinin yalnızca %34'ünü oluşturmaktadır. Türkiye'de toplam nüfusun %40*ı "köy" sayılan yerleşmelerde yaşamaktadır ve bu kesimin de yaklaşık olarak yarısı ormanların içinde ve bitişğinde yerleşiktir, İklim, başta bitki örtüsü ve topraklar olmak üzere doğal kaynakların geleceği yönünden belirleyici bir etmendir. Ek olarak, Türkiye'de doğal kaynakların yönetimine yönelik kültürel, yasal, kurumsal ve teknik düzenlemeler çeşitli eksiklik ve yanlışlıklar içermektedir. Bu koşullarda Türkiye'de, başta topraklar ve ormanlar olmak üzere doğal kaynakların korunabilmesi olanaklı değildir: Her yıl, yaklaşık olarak 200

bin dönüm alanın ormansızlaştırılması; 250-300 bin dönüm alanın "orman olarak muhafazasında yarar yoktur" gerekçesiyle ormancılık düzeni dışına çıkarılabilmesi; ülke yüzeyinin %80'inde şiddetli ve çok şiddetli düzeylerde toprak erozyonunun olması; yanlış orman yetiştirme çalışmalarıyla "biyolojik çölleşme" olgusunun da gündeme gelmesi; tarımsal amaçlarla kullanılacak verimli arazilerin konut, sanayi, atıyapı ve turizm yatırımlarıyla yitirilmesi; yanlış, orman yetiştirme çalışmalarıyla "biyolojik çölleşme" olgusunun da gündeme gelmesi; tarımsal amaçlarla kullanılacak verimli arazilerin konut, sanayi, altyapı ve turizm yatırımlarıyla yitirilmesi; yanlış sulama, gübreleme, tohumlama ve ilaçlamalarla toprakların doğal verim gücünü hızla yitirmesi bu eksiklik ve yanlışlıkların kaçınılmaz sonuçlarıdır. Bu nedenle Türkiye'de yaşamın her türden canlı için "sürdürülebilir" olabilmesi, öncelikle, doğal kaynakların yönetimindeki eksiklik ve yanlışlıkların giderilebilmesi gerekmektedir.

Her türden doğal kaynağın nitelik ve niceliğinin belirlenmesine yönelik envanterler "ekosistem" bütünlüğü içinde yapılmalı; doğal kaynak yönetimi yönünden bütünlük gösteren "ekolojik havzalar"* tüm Özellikleri yerel olarak tanımlanmalı ve çeşitli etkinlikler yönünden "taşıma kapasiteleri" belirlenmelidir, Türkiye'de yönetsel yapı "ekolojik havza yönetimi" ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir; ilgili anayasal ve yasal düzenlemeler bu düzenlemelerin yaşama geçirilmesini sağlayabilecek doğrultuda değiştirilmelidir; "ekolojik havza yönetimi" ilkesi doğrultusunda karar alınması, planlanması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerine toplumun tüm sınıf ve katmanlarının hak, yetki ve sorumluluk sahibi olarak katılması sağlanmalıdır.

* Cumhuriyetin başında yalnızca öz tüketimi için üreten ve tek ürün yetiştiren işletme yapısı, bugün yerini girdi ve teknoloji kullanabilen» pazar için çeşitli ürün elde edebilen ve tüketim kalıbı belirli ölçülerde de olsa kentleşen bir yapıya dönüştürmüştür, Bu dönüşüm» tarımda ve kırsal alanda beraberinde bir takım sorunları da getirmiştir. Bir yanda fazla girdi kullanabilen, pazar için daha fazla ve çeşitli ürünler yetiştirebilen, mekanize olmuş az sayıdaki kapitalist tarım ailesine yönelik üretim yapan ve diğer yanda pazar koşullarına teslim olan» az topraklı veya topraksız işletmeler bulunmaktadır. Nitekim, Türkiye'de tanın işletmelerinin yaklaşık %90*ı küçük ve orta işletme boyutunda olup» giderek de parçalanmış ve küçülen İşletme sürecinde yer almaktadır. Yani tarımın geçirdiği çok yönlü değişim ve gelişime rağmen» yapısal sorunlar giderek artmaktadır. Üstelik 1980 sonrası olduğu gibi, birtakım dönemsel uygulamalardan ötürü» bu sorunların bir kısmı nitelik değiştirmiş, bir bölümü daha da yaygınlaşmış ve ağırlaşmıştır.

Türkiye'de kırsal alanın ve tarımın kalkınması için en Önemli çözüm yolu üreticinin, kırsal halkın örgütlenmesidir. Çünkü» tarım sektörü; kaynakların sınırlı olması, doğa koşullarına önemli ölçüde bağımlı olması» ürünlerin korunması ve depolanmasının zor olması» üretim-tüketim zincirinde üreticilerin fiyat oluşumunda etkili olmamaları gibi nedenlerden dolayı üretici örgütlenmesine gereksinim duymaktadır. Örgütlenme düzeyinin düşük, kooperatiflerin demokratik oluşum niteliği yerine, giderek bürokratik özellikli devlet kuruluşları özelliği taşıdığı, yerel yönetim koşullarının yenilenmediği ve yer yer büyük toprak sahipliğinin egemen olduğu bir alanda demokratik bir yapının varolduğunu söylemek ol-

dukça güçtür. Bu sorunların çözümlenmesi dolayısıyla, tarımda demokratikleşmenin sağlanması ancak, örgütlenme ve her alanda yönetime katılım ile olasıdır. Yönetime katılma, karar mekanizmalarında rol alma ve yetkili olma/sorunların çözümü için dayanışma ve işbirliği anlayışlarını yaygınlaştırma konularından tarımda örgütlenme demokratikleşmenin de başlıca koşuludur.

Tarımda örgütlenme, demokratikleşmenin başlıca koşuludur. Bu alandaki Örgütlenme» yalnız ekonomik nitelikli amaçlarla sınırlı kalmamalı, kırsal toplumun birlikte davranma ve dayanışma yeteneğini geliştirme, ekonomik ve siyasal bilinçlenmeyi sağlama ve demokratik katılımı yaşama ve demokratik katılımı yaşama geçirme doğrultularında etkili olmalıdır. Zaman geçirmeden toprak reformu yapılmalıdır,

* Topraklardan yararlanmanın düzenlenmesi yönünde kimi girişimlere karşın, son 40-50 yılda uygulanan kalkınma programlarında öngörülen sanayileşme hedeflerine ulaşamadığı gibi, sağlıksız bir kentleşme, yok edilen orman, çayır ve mera alanları» turizm ve sanayi amaçlı tesislere tahsis edilen tarım alanları, erozyonla her yıl milyonlarca ton toprağın denizlere ve göllere taşınması, zararlı katı ve sıvı atıkların yeraltı ve yerüstü su kaynaklarına karışmasının yarattığı kirlilik gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler, toplumsal gelişmenin ikinci aşaması olan "sanayi toplumu" devresini bitirip "bilgi toplumu" adı verilen üçüncü devresine girmiş olmasına rağmen, Türkiye daha sanayi devrimini bile tamamlamamıştır. Hatta kimi bölgelerimizde toplumsal yerleşmenin ilk basamağı olan "göçebelikten yerleşik tarımsal üretim toplumuna geçiş" devresi halen sürmektedir.

Ülkemizde, özellikle 1950'li yıl-

1 ardan sonra kırsal alanlarda aşın nüfus gözlemlenmiş, dolayısıyla artan nüfusun gereksinimlerinin karşılanmasında birim alandan alınan ürün miktarını artırmak ve bunun için modern teknik kullanılması yerine tarım arazisini genişleterek traktör devreye sokulmuş ve bilinçsizce, meyilli mera ve orman alanları işlenmiş ve hiçbir önlem alınmadan tarla ziraatine açılmıştır. Ciddi surette toprak koruma tedbirlerinin ve gerekli politikaların uygulanmaması, orman suçlarının affedilmesi gibi nedenler, öteden beri süregelen aşın hayvan otlatmak, orman tahribatı, işletme boyutlarının küçük olması, büyük nadas alanlarının ayrılması, kiracılık-yancılık şeklinde arazi işletilmesi, bilgisizlik, organik madde noksanlığı, toprak ve su koruma önlemlerinin gereken ölçülerde alınmaması gibi etkenler ele klenince ülkemizde şiddetli sayılabilecek boyutlarda arazi bozulmaları ortaya çıkmış, dolayısıyla da ülkemizde erozyon ve çölleşme daha aktif hale geçmiştir. Bu nedenle topraklardan faydalanmanın düzenlenmesi gibi bir işlevin yerine getirilmesinin istenilmesi gerekmektedir,

Topraklardan faydalanma için, yeni bir düzenleme ile genel hüküm sağlanmalı ve örneğin devlet, toprak, su ve atmosferik kaynakların ekonomik, sosyal, kültürel ve savunma gereksinimlerine uygun kullanılması amacı ile gerekli kurallar koyar, bu çalışmaların nasıl bir örgütlenme ve ne şekilde yapılacağı yasa ile düzenlenir şeklinde bir talebimiz olmalıdır.

* Kamu arazileri ve arsaları miras yedi mantığı ile satılarak bütçe açıklarını kapatma yoluna gidilmektedir. Gecekondu satışı olarak gösterilen imar afları ise, acil müdahale edilmesi gereken bir konudur.

Kamu arsa ve arazilerin envanterinin çıkarılması ve kullanımda kamu yararının gözetilmesi için;

- Ülkemizde %64*ü henüz bitirilememiş orman kadastro sunun ve topraklarımızın %35'ini oluşturan tarım alanlarının arazi kabiliyet tesbitlerinin yapılması,

- Çeşitli nedenlerle kadastro dışı bırakılmış araziler saptanarak en kısa zamanda kamu adına tescil edilmesi,

- Kentsel arsanın ve konutun bir güvence, finans kurumlarına teminat garantisi ve bir yatırım alanı olmaktan çıkarılması için gerekli politikaların geliştirilmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması,

- Kentsel arazilerde ve özellikle konutsuz, dar gelirli, yardıma muhtaç, özürü gruplara yönelik planlı, altyapısı hazırlanmış ancak mülkiyet devrini öngörmeyen kullanma hakkı ve kiralama gibi yollarla kentsel gelişmenin düzenlenmesi, denetlenmesi ve yönlendirilmesi öncelikle temel gerekliliktir.

* Doğadan belirli bir üretimin sonucunda elde edilen petrol, hidrolik, doğal gaz, kömür, nükleer, enerji türlerine ****Birincil Kaynaklar**", kaynağın çevrimi sonucu elde edilen, elektrik, havagazı, petrol ürünleri, kok, briket gibi kaynaklara **"İkincil Kaynaklar"** diyoruz. Güneş, rüzgar, jeotermal ve deniz gibi enerji kaynakları ise "Yenilenebilir Kaynaklar" diye adlandırılmaktadır.

İnsanoğlunun dünyadaki diğer canlılardan en temel farklılığı kültürel bir yaşam sürdürüyor olabilmesidir. İnsanoğlu yaşamın coğrafi veya meteorolojik koşullara bağlı kalmaksızın dünyanın her bölgesinde sürdürür. Bunun için de her zaman enerjiye gereksinim duyar.

Bu temel davranış biçiminden hareketle, gereksinim duyduğu enerjiyi kültürel düzeyine bağlı olarak üretir ve tüketir. Bu yaşam ve tüketim biçimleri onun için aynı zamanda yaşamsal bir zorunluluk haline dönüşür.

Çağımızda enerji, ticari bir meta

değil, toplumsal bir zorunluluktur.

Enerji sektörü kamusal bir hizmettir ve yalnız kamu kontrolünde olmalıdır; elektrik üretimi yapısı gereği doğal tekeldir; enerji maliyetinde genel prensip, parasal kar değil, katma değer faydasıdır. Geçmişin teknolojisi ile yarınları planlamaktan vazgeçilip, yeni ve yenilenebilir kaynaklar araştırılıp geliştirilmeli, planlar bu doğrultuda yapılmalıdır. Nükleer santrallerin tehlikeleri artık görülmüştür. Bu tip santrallerden vazgeçilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Tasarruf edilen enerji en-temiz üretilen enerjidir. Bundan hareketle enerji verimliliği yükseltilmeli, iletim ve dağıtımda oluşan kayıplar normal kayıplara çekilmelidir. Enerji sektöründe çok uluslu tekellere ve yerli bazı kuruluşlara tanınan ayrıcalıklar kaldırılmalıdır.

Kentleşme ve Yerel Yönetimler

* Kentleşme, 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısında hız kazanmış bir olgudur. Bugün Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme, sanayileşmenin önünde bir hızla giderek demografik, ekonomik ve toplumsal olarak, gelişmiş ülkelerden farklı bir çizgi sunmaktadır. Bu çizgi kentleşme sürecinde sanayiye paralel bir gelişme olmasının yanı sıra, çok büyük kentlerin orta ve küçük ölçekli kentlere oranla daha hızlı büyümesi ve bazı bölgelere aşın yönelme ile bölgesel dengesizliklerin oluşmasını da kapsamaktadır. Gelişme sürecinde etkin bir rol üstlenen ekonomik ve sosyal faktörlerin merkezi karar süreçlerince ülke genelinde mekansal düzeyde yönlendirilmesi de dengesizliklerin ortaya çıkmasında önemli bir etmen olmuştur. Kentsel altyapının yeterince geliştirilmemesine bağ-

bin dönüm alanın ormansızlaştırılması; 250-300 bin dönüm alanın "orman olarak muhafazasında yarar yoktur" gerekçesiyle ormancılık düzeni dışına çıkarılabilmesi; ülke yüzeyinin %80'inde şiddetli ve çok şiddetli düzeylerde toprak erozyonunun olması; yanlış orman yetiştirme çalışmalarıyla "biyolojik çölleşme" olgusunun da gündeme gelmesi; tarımsal amaçlarla kullanılabilir verimli arazilerin konut, sanayi, atıyapı ve turizm yatırımlarıyla yitirilmesi; yanlış, orman yetiştirme çalışmalarıyla "biyolojik çölleşme" olgusunun da gündeme gelmesi; tarımsal amaçlarla kullanılabilir verimli arazilerin konut, sanayi, altyapı ve turizm yatırımlarıyla yitirilmesi; yanlış sulama, gübreleme, tohumlama ve ilaçlamalarla toprakların doğal verim gücünü hızla yitirmesi bu eksiklik ve yanlışlıkların kaçınılmaz sonuçlarıdır. Bu nedenle Türkiye'de yaşamın her türden canlı için "sürdürülebilir" olabilmesi, Öncelikle, doğal kaynakların yönetimindeki eksiklik ve yanlışlıkların giderilebilmesi gerekmektedir,

Her türden doğal kaynağın nitelik ve niceliğinin belirlenmesine yönelik envanterler "ekosistem" bütünlüğü içinde yapılmalı; doğal kaynak yönetimi ypnünden bütünlük gösteren "ekolojik havzalar" tüm özellikleriyle yerel olarak tanımlanmalı ve çeşitli etkinlikler yönünden "taşıma kapasiteleri" belirlenmelidir. Türkiye'de yönetsel yapı "ekolojik havza yönetimi" ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir; ilgili anayasal ve yasal düzenlemeler bu düzenlemelerin yaşama geçirilmesini sağlayabilecek doğrultuda değiştirilmelidir; "ekolojik havza yönetimi" ilkesi doğrultusunda karar alınması, planlanması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerine toplumun tüm sınıf ve katmanlarının hak, yetki ve sorumluluk sahibi olarak katılması sağlanmalıdır,

* Cumhuriyetin başında yalnızca öz tüketimi için üreten ve tek ürün yetiştiren işletme yapısı, bugün yerini girdi ve teknoloji kullanabilen, pazar için çeşitli ürün elde edebilen ve tüketim kalıbı belirli Ölçülerde de olsa kentleşen bir yapıya dönüştürmüştür, Bu dönüşüm, tarımda ve kırsal alanda beraberinde bir takım sorunları da getirmiştir, Bir yanda fazla girdi kullanabilen, pazar için daha fazla ve çeşitli ürünler yetiştirebilen, mekanize olmuş az sayıdaki kapitalist tarım ailesine yönelik üretim yapan ve diğer yanda pazar koşullarına teslim olan, az topraklı veya topraksız işletmeler bulunmaktadır» Nitekim, Türkiye'de tarım işletmelerinin yaklaşık %90'ı küçük ve orta işletme boyutunda olup, giderek de parçalanıp küçülen işletme sürecinde yer almaktadır. Yani tarımın geçirdiği çok yönlü değişim ve gelişime rağmen, yapısal sorunlar giderek artmaktadır. Üstelik 1980 sonrası olduğu gibi, birtakım dönemsel uygulamalardan ötürü, bu sorunların bir kısmı nitelik değiştirmiş, bir bölümü daha da yaygınlaşmış ve ağırlaşmıştır.

Türkiye'de kırsal alanın ve tarımın kalkınması için en önemli çözüm yolu üreticinin, kırsal halkın Örgütlenmesidir. Çünkü, tarım sektörü; kaynaklarının sınırlı olması, doğa koşullarına Önemli ölçüde bağımlı olması, ürünlerin korunması ve depolanmasının zor olması, tretim-tüketim zincirinde üreticilerin fiyat oluşumunda etkili olmamaları gibi nedenlerden dolayı üretici Örgütlenmesine gereksinim duymaktadır. Örgütlenme düzeyinin düşük, kooperatiflerin demokratik oluşum niteliği yerine, giderek bürokratik özellikli devlet kuruluşları özelliği taşıdığı, yerel yönetim koşullarının yenilenmediği ve yer yer büyük toprak sahipliğinin egemen olduğu bir alanda demokratik bir yapının var olduğunu söylemek ol-

dukça güçtür. Bu sorunların çözümlenmesi dolayısıyla» tarımda demokratikleşmenin sağlanması ancak, örgütlenme ve her alanda yönetime katılma ile olasıdır. Yönetime katılma, karar mekanizmalarında rol alma ve yetkili olma, sorunların çözümü için dayanışma ve işbirliği anlayışların yaygınlaştırma konularından tarımda örgütlenme demokratikleşmenin de başlıca koşuludur.

Tarımda örgütlenme, demokratikleşmenin başlıca koşuludur. Bu alandaki örgütlenme, yalnız ekonomik nitelikli amaçlarla sınırlı kalmamalı, kırsal toplumun birlikte davranma ve dayanışma yeteneğini geliştirme, ekonomik ve siyasal bilinçlenmeyi sağlama ve demokratik katılımı yaşama ve demokratik katılımı yaşama geçirme doğrultularında etkili olmalıdır. Zaman geçirmeden toprak reformu yapılmalıdır,

* Topraklardan yararlanmanın düzenlenmesi yönünde kimi girişimlere karşın, son 40-50 yılda uygulanan kalkınma programlarında öngörülen sanayileşme hedeflerine ulaşamadığı gibi, sağlıksız bir kentleşme, yok edilen orman, çayır ve mera alanları, turizm ve sanayi amaçlı tesislere tahsis edilen tarım alanları, erozyonla her yıl milyonlarca ton toprağın denizlere ve göllere taşınması, zararlı katı ve sıvı atıkların yeraltı ve yerüstü su kaynaklarına karışmasının yarattığı kirlilik gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler, toplumsal gelişimin ikinci aşaması olan "sanayi toplumu" devresini bitirip "bilgi toplumu" adı verilen üçüncü devresine girmiş olmasına rağmen, Türkiye daha sanayi devrimini bile tamamlayamamıştır, Hatta kimi bölgelerimizde toplumsal yerleşimin ilk basamağı olan "göçebelikten yerleşik tarımsal üretim toplumuna geçiş" devresi halen sürmektedir.

Ülkemizde, özellikle 1950*11 yıl-

mevcn, ama yalnız ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda kültürel ve ahlaki boyutta da mevcut sistemden rahatsız emekçi, kadın» genç, dışlanmış kitlelerin mutlaka bu sürece doğrudan katılımını, mücadelenin bir parçası haline gelmesini, kendisinin ürettiği çözümleri kendi mücadelesi ile yaşam karşısında sınımasını ve geliştirmesini,

- Yerel kararların oluşunun ve uygulamaların izlenerek, demokratik planlama ve denetim fikrinin her alanda savunulmasını, bilginin toplumsallaşması kavramının yaşama geçirilerek, bilginin emekten» doğadan, İnsandan, toplumdan yana olan geleceğimizin örgütlenmesinde kullanılmasını ve yaşamın içinde yeniden üretilmesini,

- Mevcut projelere yalnız pragmatik bir çizgide itiraz eden ve duyurmakla yetinen değil, geleceği ilişkin tercihlerinde üretileceği yapıların geliştirilmesini savunur.

Yerel yönetimler emek gücünün yeniden üretilmesi noktasında önemli işlevleri olan kamu yönetimleri olarak ele alınmalı, emekçi sınıfların emek güçlerini oluşturacak koşullar üzerinde bugünden söz sahibi olmayı önlerine koymak zorunda oldukları mevziler olarak düşünülmalıdır.

• Ulaşım ve trafik sorunu, ülkemizde yıllardır ülke gerçeklerine aykırı olarak sürdürülen karayollarına dayalı, demiryolu-havayolu-denizyolu taşımacılığını gözardı eden yanlış ulaşım politikaları ulaşımında yaşanan kaosu doğmasına neden olmuştur, Ulaşımında sorunlar arttıkça trafik kazaları da artmaktadır, Ulaşım politikalarının ve çarpık kentleşmenin neden olduğu trafik sorunu toplumumuzun tüm kesimlerini ilgilendiren bir insanlık sorunu haline gelmiştir. Güvenli ve herkes tarafından kullanılacak ulaşım kolaylığı bir temel hak niteliğindedir.

Hazırlanacak ulusal bir planda taşımacılığın, kara taşımacılığından di-

ğer taşıma sistemlerine (denizyolları-demiryolları-havayolları, boru hattı vb. gibi) yönlendirilmesi sağlanmalı» kitle taşımacılığı özendirilmeli ve desteklenmeli, şehir içinde öncelikle yayaların kullanabilecekleri alanlar yaratılmalıdır.

ÇEVRE

Çevre kirliliği yarattıkları yargı kararları ile saptanan termik santrallerin bu kararlara karşın işletilmesi, tüm bilimsel gerçeklere ve çevresel risklere karşın rant uğruna Akkuyu'da nükleer santral peşinde küşulması, "altına hücum" sendromu ve uluslararası tekellerin yeni bir pazarı olma pahasına Bergama'da halka karşın altın çıkarmak isteği, birinci sınıf verimli tarım topraklarının fabrikalara peşkeş çekilmesi sonucunda ülkenin doğal kaynakları olan denizleri, gölleri, su kaynakları böylece kirlenmiş, çölleşme, erozyon ve orman yağması olağan hale gelmiş ve bunlar "küreselleşme" adına yok edilmeye çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlı kapitalist büyümenin ekolojik denge üzerinde yarattığı risklerin farkına varılması ve küresel karakterli çevre sorunlarının sistemin geleceğini tehdit eder hale gelmesi çevre konusunu Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, AB ve OECD vb, gibi uluslararası örgütlerin gündemine sokmuştur,

1972 yılında Stockholm'de yapılan BM Çevre ve İnsan Konferansı ile başlayan süreçte bugün çevre ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili bir dizi uluslararası zirve ve konferanstan, uluslararası kuruluşların çevre konusuna ayrılmış doküman ve belgelerinden, çevre amaçlı proje ve kredilerden, çevre kirliliğini önlemek ve doğal kaynakların kullanım verimliliğini yükseltmek üzere geliştirilmiş teknolojilerden, ekonomi-çevre ilişkisini kurmak üzere geliştirilen tek-

niklerden ve düzenlemelerden söz etmek mümkündür,

Tüm bunların sonucunda çevre konusunda iyileşme sağlamaya yönelik birtakım önlemler alıyormuş gibi görünmekle birlikte yeni sorunların ortaya çıkması engellenememektedir.

Zira bir yandan sistemin kapitalist birikim modeline dayalı temel mantığı işlerken, diğer yandan çevreyi bir dizi teknik ve idari önlemlerle korumaya çalışmak yeterli olmamaktadır.

Çevre sorunlarının çözümünde teknolojik gelişmelere dayalı önlemler önemli bir çözüm aracı olarak sunulmakta, gelişmiş ülkeler bu konuda kendileri için çok karlı bir alan yaratmaktadır. Ancak» teknolojik açıdan dışa bağımlı az gelişmiş ülkelerin bu teknolojileri kullanabilmeleri yeni dış borçlanmalarla mümkündür,

Çevre sorunlarının eşitsizlik, yoksulluk ve az gelişmişlik sıkı bağlar içinde olduğu yadsınmaz bir gerçekliktir. Ancak, bir yandan çevrenin ve doğal kaynakların gelecek nesiller için korunmasını gözetin sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlar ortaya atılırken, diğer yandan piyasa mekanizmalarına müdahalelerin azaltıldığı, planlamayı geri plana iten, hemen tüm alanların kural dışılaştırıldığı, sosyal devlet anlayışının yok edildiği neo-liberal politikalar az gelişmişlere dayatılmaktadır,

Çevre sorunları ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan siyasal ve ekonomik süreçleri değiştirme ve dönüştürme çabası olmaksızın çözümlenemez. Çevre sorunlarını kapitalist birikim modeli, eşitsizlik ve eşitsiz gelişme, yoksulluk, barış, demokrasi, siyasi ve ekonomik göç gibi temel sorunlardan ayrı ele almak, nedenlerden çok hava kirliliği, su kaynaklarının tükenmesi, tarım arazilerinin yok olması, denetimsiz sanayileşme vb, gibi sonuçlarla ilgilenmekle yetinmek ve çözümleri birtakım idari ve teknik önlemlerde aramak ciddi bir yanılsama olmaktadır.